

Na okładce bieżącego numeru widnieje ilustracja gdańskiej czterotalarówki Jana Kazimierza. Ilustracja jest reprodukcją fotografii zamieszczonej w bardzo ciekawym artykule Pani Marty Męclewskiej publikowanym w gdańskim „Przeglądzie Numizmatycznym 2/5/94.” Lekturę tego artykułu gorąco polecam PT Czytelnikom

Al. M. Kuźmin

Polskie Towarzystwo Numizmatyczne
Oddział w Gdansku

Gdańskie Zeszyty Numizmatyczne

17

Gdańskie Zeszyty
Numizmatyczne

Redaguje
zespół w składzie:
Aleksandra Szymborska
Miłosz Frąckowiak
Henryk Kościński
Aleksander Kuźmin
Fotografie: *Alfons Kleina*

WYDAWCA:
Polskie Towarzystwo
Numizmatyczne
Oddział - Gdańsk
Prezes Zarządu:
Aleksandra SZYMAŃSKA

Adres Redakcji: 80 - 958 GDAŃSK, ul. Mariacka 25/26 tel. 31 50 32
lub: 81 - 601 GDYNIA, ul. Apollina 38 (Al. Kuźmin)

Redakcja nie odpowiada za
treść zamieszczanych reklam
i ogłoszeń.

Za treść artykułów
odpowiedzialni są
autorzy.

Szanowni PTCzytelnicy

*Wydawca: PTN Oddział
Gdańsk uprzejmie zaprasza
wszystkich zainteresowanych
do zamieszczania reklam i
ogłoszeń na łamach
Gdańskich Zeszytów
Numizmatycznych.*

Cennik reklam czarno - białych:

- cała strona - 600 tys. zł.
- 1/2 strony - 300 tys. zł.
- 1/4 strony - 150 tys. zł.

Ogłoszenia drobne - 1 słowo:

- 500 zł dla czł. PTN
- 1.000 zł dla pozostałych

Już dziś warto zarezerwować miejsce na reklamę swojej firmy

POLSKIE TOWARZYSTWO NUMIZMATYCZNE
ODDZIAŁ W GDAŃSKU

GDAŃSKIE ZESZYTY
NUMIZMATYCZNE
NR 17 / 94

GDYNIA, WRZESIEŃ 1994

W NUMERZE

ZYCIE PUBLICZNE NA MONETACH RZYMSKICH Z OKRESU PÓŻNEJ REPUBLIKI	- Józef Medwid str. 3
ZNALEZISKA	- Al. M. Kuźmin str. 11
NOWOŚCI WYDAWNICZE	- ALEMKA str. 16
REJESTR MEDALI GDAŃSKICH	- M. Frąckowiak str. 18

ZYCIE PUBLICZNE NA MONETACH RZYMSKICH Z OKRESU PÓŻNEJ REPUBLIKI.

Początki rzymskiego denara.

Srebrną monetę wprowadził Rzym w IV wieku p.n.e. dzięki kontaktom z Kampanią, gdzie podówczas była już w obiegu moneta ze szlachetnych kruszców. Około 340 r. p.n.e. w Kapui zaczęto bić monety srebrne, wzorowane na greckich, z przeznaczeniem dla Rzymu. Były to tzw. *d y d r a c h m y* (podwójne drachmy) o wadze 7,58 g, z czasem obniżono ich wagę do 6,82 g.

W r. 289 p.n.e. powołano w Rzymie tzw. *tresviri monetales aeri argento auro flando feriundo* („członków komisji trzech wybijających monety srebrne”). Zadaniem tego kolegium było wprowadzenie do obiegu asów i używanych jeszcze sztab miedzianych ze stemplami (*aes signatum*). Pierwsze srebrne denary zaczęto bić w Rzymie około r. 269-268 p.n.e. Ich ciężar wynosił 4,55 g srebra, czyli 1/72 libry (funta rzymskiego). Nazwa *d e n a r* wywodzi się z łac. *denarius = deni asses = 10 asów*, a zatem wartość denara odpowiadała wartości 10 funtów miedzi. Pierwotnie *a s* - podstawowa jednostka wczesnego systemu monetarnego w Rzymie - miał wagę 327,45 g. Z biegiem czasu waga *asa* ulegała zmianom: do 1/2 funta, 1/4, 1/6. Około roku 288 p.n.e. stosunek srebra do miedzi w stopie wynosił 120:1, a w I wieku p.n.e. wartość *asa* była jeszcze mniejsza, tak że mawiano się w Rzymie: *assis est* („niewiele wart”).

Wartość 1 denara = 10 asów (monety miedzianej) ustalona została za konsulatu Kwintusa Ogulniusza i Gajusza Fabiusza. Było to w 269 r. p.n.e., 5 lat przed pierwszą wojną punicką. W pięć lat potem, kiedy toczyła się wojna, zaczęto bić *asy* o wadze sześciokrotnie mniejszej. W ten sposób skarb republiki zyskał pięć szóstych, mógł więc podjąć wydatkom wojennym i likwidować długi.

Monety z czasów republiki rzymskiej (ok. 510-27 r. p.n.e.) odznaczają się niebywałą w dziejach pieniądza różnorodnością przedstawianych na nich scen i wyobrażeń. Rzymianie na rewersach swych monet uwieczniali zwycięstwa w wojnach, uroczystości religijne, budowane gmachy użyteczności publicznej, a także sceny z życia publicznego: sposób głosowania, procedurę odwołania się skazanego do ludu, rozdawanie ludowi zboża i chleba, mowy trybunów itp. Dobór wyobrażeń przedstawianych na rewersach monet należał do „członków komisji trzech...”. Prezentowane tu rewery denarów to monety pochodzące z czasów późnej republiki rzymskiej. Bite były one przez mennicę w Rzymie w okresie od 113 do 45 r. p.n.e. Począwszy od II wieku p.n.e. triumwirów monetarni umieszczali na monetach swe nazwiska, niekiedy zaś rewery monet ilustrowały sławne czyny ich przodków.

Dla lepszej widoczności przedstawianych tu scen z życia publicznego rewery monet pokazano w pięciokrotnym powiększeniu.

1. Denar wybity w Rzymie w 113-112 r. p.n.e. Rewers przedstawia scenę głosowania *p e r t a b e l l a m* („tabliczkami”).

Głosujący obywatele przechodzili po kładce (*p o n s*) widocznej u dołu monety. Szli z lewa na prawo do ławy, na której siedział przewodniczący zgromadzenia. Tam też znajdowały się urny do głosowania. Urzędnik zwany *r o g a t o r* wręczał wyborcom tabliczkę pokrytą woskiem, na której zapisywali oni imię swego kandydata. Taki sposób głosowania („*per tabellam*”) zaczęto stosować w Rzymie dopiero w drugiej połowie II w. p.n.e. Przedtem głosowano ustnie w ten sposób, że wyborcy podawali imię swego kandydata, zaś *rogator* stawiał kropkę (*p u n c t u m*) przy jego imieniu. Zwycięzał ten kandydat, który zebrał najwięcej „punktów”.

Wyborca wrzucał swą tabliczkę do urny, co widać po prawej stronie rewersu monety. Nad głowami głosujących czytamy imię triumwira, za sprawą którego ta moneta została wybita: *P(ublius) L(icius) NERVA*.

2. Rewers denara bitego w 63 r. p.n.e. w Rzymie. Przedstawia on obywatela wrzucającego do urny tabliczkę, na której widać literę *U*. Jest to zapewne skrót od *u t i r o g a s* („jak proponujesz”).

Tabliczki ze skrótem takiego zwrotu używane były w Rzymie ja-

ko wyraz poparcia wyborcy dla proponowanej ustawy, nad którą odbywało się głosowanie. Z prawej strony głosującej postaci widoczny napis w układzie pionowym, imię: LONGINVS. Lucius Cassius Longinus był w r. 63 p.n.e. jednym z trzech członków kolegium monetarnego.

Cycon w swych pismach wspomina Klodiusza, swego przeciwnika politycznego, który podczas głosowania niewygodnej dla niego ustawy polecił zaufanym ludziom tak obstać kładki (p o n t e s), aby głosujący obywatele nie mieli możliwości otrzymania tabliczek do głosowania z napisem „uti rogas”.

3. Denar ten bity był w mennicy rzymskiej w latach 110-109 p.n.e. Rewers przedstawia procedurę *provocatio*.

Polegała ona na odwołaniu się skazanego na karę śmierci lub na karę cielesną do ludu i przysługiwała każdemu obywatelowi rzymskiemu. Środkowa postać, odziana w płaszcz wojskowy (tzw. p a l u d a m e n t u m) unosi prawą rękę w stronę mężczyzny w todzie. Postać po prawej stronie trzyma dwa kije w lewej ręce i jeden w prawej. U dołu napis: PROVOCO („odwołuję się”). Za wybitcie tej monety odpowiedzialny był Porcius

Laeca, w latach 90-tych p.n.e. trybun ludowy. Jego imię widnieje na niewidocznym tu awersie.

4. Wybity w Rzymie około 100 r. p.n.e. denar na rewersie przedstawia pracę dwóch kwestorów w czasie rozdawania zboża ludowi.

Ich imiona uwidocznione są na awersie monety: PISO CAEPIO Q(uestores). Obaj siedzą na podwyższeniu, z lewej i prawej widoczne kłosa zboża. U dołu dwuwierszowy napis: AD FRUMENTUM EMVNDUM EX SENATUS CONSULTO, co można tłumaczyć: „Dla zakupów zboża na podstawie uchwały Senatu”.

5. Denar wybity w Rzymie w 135 r. p.n.e. dla upamiętnienia rozdawnictwa zboża przez żyjącego w V w. p.n.e. Luciusa Minuciusa Augurinus. Widoczna na rewersie spiralna kolumna została wzniesiona w Rzymie w roku 439 p.n.e. jako dziękczynienie za rozdawnictwo zboża i chleba. Potomek z rodu Minucjuszy, którego imię: C(aius) AUG(urinus) widnieje nad kolumną, złożył tą monetą hołd swemu przodkowi Luciusowi Minuciusowi Augurinusowi. Po obu stronach kolumny dwie stojące postacie męskie. Z lewej widać mężczyznę w todzie, który wspiera lewą nogę

na worku zboża. W obu rękach trzyma bochenki chleba. Mężczyzna z prawej to *a u g u r*, czyli kapłan odczytujący wolę bogów z lotu, krzyku lub zachowania się ptaków oraz ze zjawisk na niebie, np. błyskawic.

Orzeczenia augurów, zwane *a u s p i c j a m i*, poprzedzały każde przedsięwzięcia polityczne lub wojskowe. Byli więc augurówie patronami wszelkich poczynań w życiu publicznym starożytnego Rzymu. Augur trzyma w prawej ręce zakrzywioną laskę (*l i t u u s*) - symbol władzy kapłańskiej.

6. Także i ta moneta wybita została dla upamiętnienia rozdawnictwa zboża. Widać z ilości emitowanych monet, rozdawnictwu zboża i chleba poświęconych, że w starożytnym Rzymie czyniono tak często. Był to sposób na zjednanie sobie przychylności ludu przed częstymi wyborami lub powstrzymania obywateli przed buntem przeciwko sprawującą władzę. Niezadowolony lud często przecież wołał: „*Panem et circenses!*” („Chleba i igrzysk”). Odpowiedzialny za wybitcie tej monety w 42 r. p.n.e. był *L(ucius) LIVINEIVS REGVLVS*. Imię jego można odczytać na rewersie z dwuwierszowego napisu. Między wierszami widać rozwiązany worek pełen zboża i kłosa po obu stronach worka.

7. Ostatnia z prezentowanych monet przedstawia denar wybity w Rzymie w roku 45 p.n.e. Za osiemnaście lat Rzeczpospolita Rzymska przestanie istnieć, zacznie się czas cesarstwa. Na rewersie u góry napis: *PALIKANVS* (Marek Lollius Palikanus - zapewne urzędnik kolegium monetarnego).

Pod napisem widać znajdujące się na forum podwyższenie, zwane *v o s t r a*, zdobione dziobami zdobycznych okrętów wojennych. Na podwyższeniu stoi fawa, z której trybunowie zwykli przemawiać do ludu, zgromadzonego u ich stóp.

Awersy opisanych siedmiu monet różnią się nieco. I tak: awers monety 1,3,5,6 i 7 zdobi bogini Roma w hełmie bojowym na głowie, w lewej ręce dzierży włócznię. Awers monety 2 przedstawia głowę Westy, zaś monety opisanej jako 4 - głowę Saturna.

Na zakończenie kilka refleksji. Ten krótki przegląd denarów z czasów ostatnich dziesięcioleci republiki rzymskiej daje numizmatykowi okazję nie tylko podziwiania monet mających około 2 tysiące lat, ale przede wszystkim zmusza nas do pogłębienia bądź przypomnienia własnej wiedzy historycznej. Historia zaś to nie tylko wielkie wydarzenia, ale także zwykłe, codzienne życie ludzi, ich zwyczaje, obyczaje, zajęcia i troski. To wszystko można odczytać z awersów i rewersów monet, nie tylko rzymskich. A wtedy okaże się, że ludzie żyjący przed nami setki i tysiące lat stają się nam zwyczajnie bliscy. I to jest dodatkowa korzyść płynąca z naszego umiłowania numizmatyki: od zimnego krążka kruszcowego pieniądza, po ciepłe refleksje o ludziach z przeszłości.

Bibliografia

1. Gansiniec Z.: Monety rzymskie w okresie republiki. „Filomata” 1964, nr 175.
2. Mrozek St.: Prywatne rozdawnictwo pieniędzy i żywności w miastach Italii w okresie wczesnego cesarstwa. Warszawa 1973, PWN.
3. Stebnicka K.: Monety rzymskie. Sceny z życia publicznego. „Mówią Wiek” 1994, nr 2.
4. Szemiothowa A.: Numizmatyka starożytna. Warszawa 1951.
5. Winniczuk L.: Ludzie, zwyczaje i obyczaje starożytnej Grecji i Rzymu. Warszawa 1988, PWN.

Józef Medwid

ZNALEZISKA

Gdynia - Chylonia.

Wiadomość o bardzo interesującym znalezisku monet przekazał do naszej redakcji Pan Jerzy Pieniążek.

Otóż w latach 70 w trakcie rozbiórki domu w Chyloni znaleziono ukryty na poddaszu woreczek-sakiewkę z 31 monetami.

Najstarszą monetą był grosz Fryderyka Wilhelma z 1797r (4 szt.) a najmłodsza 1 fenig z 1872r.

Największym nominałem była srebrna moneta 1/6 talara Fryderyka Wilhelma IV z 1819 roku.

Datę ukrycia woreczka-sakiewki należy określić na rok 1872 lub początek 1873. Jak wynika z przeliczenia nominałów znalezisko miało wartość około 1/2 talara, (około 182 fenigów) a więc nie stanowiło to wówczas znacznej kwoty tym nie mniej przeliczając tę kwotę na trofy - patrz: „Systemy pieniężne na ziemiach polskich.” Zbigniew Żabiński - wystarczała ona na skromne 8-9 -dniowe utrzymanie. Mogła więc należeć do jakiegoś robotnika sezonowego lub parobka.

Bardzo interesujący jest sam woreczek-sakiewka. Otóż ma on postać długiego (50 cm) wąskiego woreczka o średnicy około 5 cm z płótna konopnego(?) lnianego(?). Wsypywane do niego monety układały się w stos a sam woreczek-sakiewka noszony był za pasem. Ciekawe jest to, iż taki woreczek-sakiewka służył nie tylko do noszenia monet, ale stanowił „mocny argument” przy bójkach karczemnych, zwłaszcza, gdy był solidnie wypełniony.

Poniżej podaję opis poszczególnych monet.

1. GROSZ PRUS POŁUDNIOWYCH . Ø 22mm; Cu.

Av. Profil Fryderyka Wilhelma; w otoku napis: FRIDERICUS WILHELM.BORUSS.REX

Rv. Orzeł pruski (ukoronowany z regaliaami) w półwieńcu z liści laurowych i dębowych pod koroną; pod wieńcem litera B (mennica Wrocław) w otoku:

I. GROSSUS BORUSS. MERIDIONAL. 1797

E. Kopicki; tom IV str. 13 nr 11.2.a; 4 sztuki.

2. 1/6 TALARA. \varnothing 24,5 mm; Ag.

Av. Profil Fryderyka Wilhelma III; w otoku napis:

FRIEDR. WILHELM III KOENIG VON PREUSSEN

(litery O E w wyrazie KOENIG stanowią ligaturę)

Rv. W wieńcu z liści dębowych 6-strefowy napis:

6/EINEN/REICHS/THALER/1816/B

W otoku:

VIER UND ACHTZIG EINE FEINE MARK

Craig; str 256 nr 105.

3. 2 1/2 GROSZA. \varnothing 20,5 mm; Ag.

Av. Profil Fr. Wilhelma IV; w otoku napis:

FRIEDR. WILH. IV KOENIG V. PREUSSEN

Rv. 5-strefowy napis:

2 1/2 /SILBER/GROSCHEN/1845/A (mennica Berlin)

w otoku:

12 EINEN THALER - SCHEIDE MÜNZE

Craig; str 259 nr 147.

4. 1 GROSZ. \varnothing 18,7 mm; Ag.

Av. j.w.

Rv. 5-strefowy napis

1/SILBER/GROSCHEN/1826/D (mennica Düsseldorf).

w otoku:

30 EINEN THALER - SCHEIDE MÜNZE

Craig; str. 258 nr 128a; 2 sztuki.

5. 4 FENIGI z 1822 roku 1 szt.; z 1871 roku 2 szt.

\varnothing 26mm; Cu.

Av. Ukoronowana tarcza z orłem pruskim; u góry półkolem napis:

90 EINEN THALER

Rv. 3-strefowy napis:

4/PFENNINGE/rok emisji

pod ozdobną kreską litera A (m. Berlin)

u góry półkolem

SCHEIDE MÜNZE

Craig; str. 257 nr 126 oraz str. 260 nr 164.

6. 3 FENIGI z 1864 1 szt.; z 1865 2 szt. \varnothing 24mm; Cu.

Av. j.w. ale napis u góry półkolem:

120 EINEN THALER

Rv. j.w. ale nominal 3.

Craig; str. 260 nr 163.

7. 3 FENIGI. \varnothing 24 mm; Cu.

Av. 3-strefowy napis:

3/PFENNIGE/1864

pod ozdobną kreską litera A

u góry półkolem:

SCHEIDE MÜNZE

Rv. Pod koroną tarcza z herbem księstwa REUSS (ukoronowany lew kroczący w prawo - heraldycznie)

w otoku napis:

FURSTENTHUM REUSS ALTERER LINIE

Craig; str. 266 nr 58.

8. 3 FENIGI. \varnothing 20,5 mm; Cu.

Av. Ukoronowany monogram G (litera gotycka) w otoku napis:

V.G.G.GR. - H.V.M.ST.

/po rozwinięciu skrótów - VON GOTTES GNADEN GROSS -HERZOG VON MEKLENBURG-STRELITZ /.

Rv. Nominał III między rozetkami; poniżej

PFENNINGE/1855/A

Craig; str. 227 nr 42a.

9. 2 FENIGI (z 1822, 1850, 1860, 1862, 1863 2 szt., 1871 2 szt.); wszystkie z mennicy berlińskiej. \varnothing 20,5 mm; Cu.

Av. Ukoronowana tarcza z orłem pruskim; u góry półkolem napis:

180 EINEN THALER

Rv. nominal 2 /PFENNINGE/ rok emisji

pod ozdobną kreską litera A

u góry półkołem napis:

SCHEIDE MÜNZE

Craig; str. 257 nr 124; str. 258 nr 141; str. 260 nr 162.

10. 2 FENIG. \varnothing 20,5 mm; Cu.

/ Pod panowaniem GEORGA II 1866-1874. /

Av. Ukoronowana tarcza z herbem Saksonii

w otoku napis:

HERZOGTHUM SACHSEN MEINIGEN

Rv. j.w. ale rok 1867

Craig; str. 288 nr 66.

11. 1 FENIG. \varnothing 17,7 mm; Cu, 6 sztuk, wszystkie z mennicy berlińskiej.

Av. j. w pkt. 9 ale napis:

360 EINEN THALER

Rv. j. w pkt. 9 ale nominal 1

Craig; str. 257 nr 123; nr 140b; 161.

Źródła:

1. William D. Craig; COIN OF THE WORLD 1750-1850 ; wyd. I; Wisconsin; 1966 r.
2. Edmund Kopicki. KATALOG PODSTAWOWYCH TYPÓW MONET...; tom IV; Warszawa; 1978 r.
3. Zbigniew Żabiński; SYSTEMY PIENIĘŻNE NA ZIEMIACH POLSKICH; Wrocław; 1981 r.

Gdynia - basen żeglarski.

W lecie 1955 roku w czasie kąpieli nurkując na głębokość 4 m znaleziono niżej opisany grosz praski. Znaleźnika owego dokonał Pan Tadeusz Miziorek mieszkaniec Gdyni. Wiadomość o tym znalezisku przekazał naszej redakcji Pan Konstanty Siekier-

ski, za co składam Mu niniejszym serdeczne podziękowania. A oto miejsce znaleziska:

Fotografia oraz opis monety:

Av.

Lew czeski w perlistej obwódce; w otoku napis:

* GROSSI (lilijka) PRAGENSES *

Rv.

Korona w perlistej obwódce; w otoku w dwóch dookólnych napisach:

napis zewnętrzny: + DEI GRATIA REX BOHEMIE

napis wewnętrzny: JOHANNES : PRIMUS

Aleksander M. Kuźmin

NOWOŚCI WYDAWNICZE

1. SKARB Z OGRODU KLASZTORNEGO W LUBIAŻU; BORYS PASZKIEWICZ; ZAMEK KRÓLEWSKI W WARSZAWIE; 1993R.

Świetnie napisana książka o losach wykrycia w latach 80 skarbu w Lubiążu, oraz jego częściowej nielegalnej sprzedaży przez ówczesne WSW. Książkę czyta się jednym tchem. Bogate tło historyczne.

Książka pięknie wydana z licznymi ilustracjami kolorowymi i pełnym katalogiem znaleziska a raczej tego co ze znaleziska pozostało.

Gorąco polecam tę pozycję PT Czytelnikom.

2. KATALOG WYSTAWY MONET ŚREDNIOWIECZNYCH WITOLDA NAKIELSKIEGO.

Katalog prezentuje około 100 wybranych monet z kolekcji znanego w kraju kolekcjonera i znawcy monet średniowiecznych Pana Witolda Nakielskiego.

Cała Jego kolekcja jest aktualnie wystawiana w Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi.

Opracowanie katalogu może być wzorem jak należy opracowywać ka-

E X L I B R I S

WITOLDA NAKIELSKIEGO

*absolutio poenitentis
Holeslai.*

*L. Bruwek octob. 1870.
Kabin Librerii 1870*

talogi. Każdy obiekt jest zilustrowany i wzorowo opisany.

Katalog jest pięknie wydany i bogato ilustrowany. Do katalogu Autor załączył swój ekslibris.

Piszący te słowa jest szczęśliwym posiadaczem jednego z 200 wydanych egzemplarzy. Ta pozycja powinna znaleźć się w naszych bibliotekach.

3. LEKSYKON NUMIZMATYCZNY; ANDRZEJ MIKOŁAJCZYK; PWN WARSZAWA-ŁÓDŹ 1994.

Nareszcie ukazał się na rynku od lat oczekiwany polski leksykon numizmatyczny. Leksykon opracowany jest przez nieodżałowanej pamięci Andrzeja Mikołajczyka, wszystkim nam dobrze znanego autora licznych artykułów i prac numizmatycznych.

Omawiany Leksykon Numizmatyczny zawiera:

- około 3500 haseł
- ponad 700 ilustracji
- około 350 stron tekstu
- jednostki monetarne z całego świata
- systemy pieniężne
- sentencje i dewizy na monetach

słowem, kopalnia wiedzy i ciekawostek dla kolekcjonerów i numizmatyków-amatorów. Tej książki nie wypada nie posiadać.

4. PRZEGLĄD NUMIZMATYCZNY 2/5/94.

Ukazał się 5 numer, coraz bardziej popularnego wśród kolekcjonerów-numizmatyków gdańskiego Przeglądu Numizmatycznego.

Bieżący numer zawiera oprócz cennika monet polskich kilka bardzo interesujących artykułów i notatek. M.in. Piotr Walczak pisze o naśladownictwach w mennictwie europejskim; Jarosław Dutkowski - o tytułaturach cesarzy rzymskich z dynastji Antoninów i Constantinów; Aleksander M. Kuźmin - o monetach pomorza gdańskiego; a nade wszystko wielce interesujący arty-

kuł Pani Marty Męclewskiej o gdańskiej czterotalarówce Jana II Kazimierza z 1650 roku.

Czytając ten artykuł ogarniała mnie niczym nie zmacona zazdrość o to, iż artykuł ów ukazał się w Przeglądzie Numizmatycznym a nie w naszych Gdańskich Zeszytach Numizmatycznych.

ALEMKA

Medale gdańskie po 1945 roku

(część II)

W bieżącym numerze kontynuujemy REJESTR MEDALI GDAŃSKICH zapoczątkowany w 16 nr GZN. Poniżej przypominamy kryteria ustalone przez Autora jaki medal uznać za medal gdański.

1. W opisie medalu wymieniony jest „Gdańsk” w formie rzeczownika lub w formie przymiotnikowej. W przypadku większej ilości miast wymienionych równorzędnie ich ilość w sumie jest nie większa niż pięć. W przypadku opisu mapy Wybrzeża Gdańsk jest wyraźnie eksponowany np. połączony linią żeglugową. Dlatego przyjęto tu medale wybite z okazji 10-lecia i 15-lecia Polskiej Żeglugi Promowej z lat 1977 Piotra Gawrona i z 1982 Janusza Krawczyka, a nie przyjęto medali jubileuszowych 20-lecia i 25-lecia Morskiej Agencji w Gdyni Wacława Kowalika. Medalem gdańskim jest też medal „Zasłużony dla Ziemi Gdańskiej” z 1965 r Bolesława Siemianowskiego.

2. Na medalu podany jest herb Gdańska. W przypadku większej równorzędnej ilości herbów ich łączna ilość nie przekracza pięciu. Stąd do medali zaliczono 25-lecie z 1975 r i 30-lecie z 1981 r PLO Piotra Gawrona.

3. Na medalu podany jest obiekt architektoniczny, pomnik lub inny znany charakterystyczny fragment dla Gdańska. Stąd medalem gdańskim jest medal wybity z okazji 500-tnego nume-

ru „Morza”, na którym przedstawiona jest fontanna z Neptunem sprzed dworu Artusa.

4. Podana jest instytucja lub jej inicjały, o której wiadomo, że znajduje się na terenie Gdańska.

5. Podana jest dzielnica miasta lub obszar przynależny do miasta. Dlatego zaliczam tu medal poświęcony Henrykowi Sucharowskiemu z rewersem Westerplatte z 1984 r Bohdana Chmielewskiego, a także medal 25-lecia Spółdzielni Mleczarskiej w Pruszczu Gdańskim z 1976 r.

Lista medali będzie publikowana chronologicznie, w zależności od roku podanego na medalu. W przypadku braku daty przyjmuję udokumentowaną lub prawdopodobną datę emisji. Informacje, w miarę możliwości, będą podawane w następującym porządku: opis pozwalający na identyfikację medalu, zakład wykonawczy dla medali bitych lub zaznaczenie, że medal jest lany, ew. gdzie, imię i nazwisko autora medalu /lub projektanta rysunku graficznego i wykonawcy medalu gipsowego, gdy czynności te są rozdzielone/, wymiary, materiał, rodzaj powłoki, nakład, emitent i literatura. Stosowane będą skróty jak np. MW oznacza, że medal został wybity w Państwowej Mennicy w Warszawie, GSR w Gdańskiej Stoczni Remontowej, Ø średnica medalu, wymiary w milimetrach. W przypadku innego kształtu pierwszy wymiar oznacza wymiar poziomy, drugi pionowy. Literatura będzie przywoływana odpowiednim hasłem i numerem pozycji, pod którym dany medal tam figuruje. Dotychczas wykorzystano następującą literaturę:

- Cyfra rzymska i numer - Medale Mennicy Państwowej. Cyfra rzymska oznacza tom katalogu mennicy warszawskiej.

- Jabłoński-Minko - Tadeusz Jabłoński, Bolesław Minko, Katalog Medali Polskich 1945-1964, Desa-Arkady, Warszawa 1966.

- MIR - Edgar Milewski, Morze w Medalierswicie Polskim

1945-1975, Morski Instytut Rybacki, Ośrodek Wydawniczy, Gdynia 1977/katalog wystawy/.

- PAN-Biblioteka Gdańska - Helena Dzienis, Katalog Zbioru Numizmatycznego Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk, Ossolineum 1984.

- Szwagrzyk - Józef Andrzej Szwagrzyk, Moneta, Medal, Order - katalog wystawy, Ossolineum 1971.

W przypadku, gdy medal jest szczegółowo opisany w przywołanej literaturze, opis jego będzie skąpy. W przypadku braku literatury medal znany mi jest z autopsji i wówczas jego opis będzie obszerniejszy.

REJESTR MEDALI GDAŃSKICH

13. 1965 POŚWIĘCENIE KAPLICY KAPLAŃSKIEJ w KOŚCIELE NMP w Gdańsku, Stanisław Samater, \varnothing 82, tombak w odcieniu miedzi, proboszcz bazyliki mariackiej ks. Zator-Przetocki. PAN-Biblioteka Gdańska 1593.

14. 1965 ZASŁUŻONY ZIEMI GDAŃSKIEJ, MW, Bolesław Siemianowski, \varnothing 50 i \varnothing 14 z baretką srebrzony, także złocony i patynowany. Wznawiany w 1974 srebrzony 1250 szt. w 1980 patynowany 4000 szt. w 1983 patynowany 50 szt. w 1986 srebrzony 3000 szt. w 1988 srebrzony 2000 szt. I-125, Szwagrzyk LXIV 22-24.

15. 1965 XX-LECIE KULTURY FIZYCZNEJ I TURYSTYKI WOJ. GDAŃSKIEGO - ZA ZASŁUGI 1965, MW, Waław Kowalik \varnothing 70, tombak srebrzony, Wojewódzki Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki. I-139.

16. 1965 XX-LECIE POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ 1945-24.V.1965, Wiktor Tolkin, 55x55, tombak srebrzony i patynowany, także pozłacany. PAN-Biblioteka Gdańska 1594-95, MIR 16, Szwagrzyk LXV 1-3.

17. ŚWIĘTOPEŁEK 1215-1266, MW, wybity w 1969 r, Anna Pietrowiec, Krystyna Kręcicka \varnothing 70, tombak paty-

nowany 400 szt., istnieją nieliczne medale srebrzone. Sekcja Numizmatyczna Gdańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Archeologicznego. I-267, MIR 21.

18. 1966 Plakietka - 15-LECIE DZIAŁALNOŚCI KOŁA PRZEWODNIKÓW TURYSTYCZNYCH w GDAŃSKU 1951-1966, lana 130x60, PAN-Biblioteka Gdańska 1605.

19. 1967 WYSTAWA FILATELISTYCZNA GDAŃSK - LENINGRAD 1917-1967 PZF ODDZIAŁ GDAŃSK \varnothing 62 tombak, PAN - Biblioteka Gdańska 1611.

20. 1967 W otoku napis SPARTAKIADA WOJEWÓDZKA ROK 1967, w środku - popiersia dwóch postaci w wieńcach laurowych, w tle symbole dyscyplin sportowych. Rew. gryf, w tle herby miast, w otoku napis WOJEWÓDZKI KOMITET KULTURY FIZYCZNEJ I TURYSTYKI W GDAŃSKU, Waław Kowalik, \varnothing 50 z uszkiem, tombak srebrzony i patynowany. Szwagrzyk LVI-27.

21. 1968 X WIEKÓW PORTU GDAŃSKIEGO, MW, Zygfryd Korpalski, \varnothing 70 tombak patynowany, wznawiany w 1974 500 szt. Zarząd Portu Gdańsk, I-207

22. 1968 W otoku WOJEWÓDZKA SPARTAKIADA MŁODZIEŻY GDAŃSK 1968, w środku postać męska na wzór greckich sportowców tocząca koło, w lewej części medalu pięć kółek olimpijskich. Rew. gryf, a w otoku napis WOJEWÓDZKI KOMITET KULTURY FIZYCZNEJ I TURYSTYKI GDAŃSK, \varnothing 41 z uszkiem, tombak srebrzony i patynowany.

23. 1968 Upamiętnienie deklaracji papieża Jana XXIII o słuszności przywrócenia Polsce jej dawnych ziem po wiekach odzyskanych, lany i posrebrzany, Waław Kowalik \varnothing 74. Szwagrzyk LV-12.

24. 1969 XXV LAT SPORTU I TURYSTYKI WOJEWÓDZTWA GDAŃSKIEGO, MW, Waław Kowalik, nieregularny wielobok 68x62, tombak złocony 168 szt.

- srebrzony 168 szt. patynowany 168 szt. Wojewódzki Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki, I-257, MIR 38.
25. 1969 25 LAT PRL 1944-1969, w środku w tle liczba 25 i orzeł, w otoku WYSTAWA FILETALISTYCZNA LENINGRAD-GDAŃSK. Rew. Herb Gdańska w środku i napis PZF ODDZIAŁ GDAŃSK, ϕ 45, tombak.
26. 1970 W 25 ROCZNICĘ WYZWOLENIA GDAŃSKA 1945-1970, MW, Zygfryd Korpalski, ϕ 70, tombak patynowany 500 szt. Miejska Rada Narodowa w Gdańsku. I-300, MIR 47.
27. 1970 ZAŁOŻENIE UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO, MW, Wiktor Tołkin, ϕ 60, tombak patynowany 1000 szt. Istnieją nieliczne medale srebrzone, Uniwersytet Gdański, I-347, MIR 53.
28. 1970 W 100 ROCZNICĘ URODZIN W.I. LENINA, głowa Lenina zwrócona w lewo. Rew. STOCZNIA GDAŃSKA IMIENIA LENINA, w tle każdego słowa sylwetka statku, z prawej strony herb Gdańska, Zygfryd Korpalski, ϕ 61, tombak. Stocznia Gdańska, która przyjęła imię Lenina 15.04.1967. Pan-Biblioteka Gdańska 1629, MIR 51.
29. 1970 XXV LAT STOCZNI GDAŃSKIEJ IM. LENINA, w tle sylwetka statku oraz wyobrażenie odbitego w wodzie pierwszego statku zbudowanego w stoczni po wojnie. Rew. Emblemat Stoczni Gdańskiej i rozdzielony nim napis XXV LAT, 70x58, zaokrąglony prostokąt z wybrzuszeniami, Zygfryd Korpalski, tombak, MIR 50.
30. STOCZNIA PÓŁNOCNA i emblemat stoczni. Rew. ZASŁUŻONY PRACOWNIK, popiersie stocznio-wca, gałązka palmowa w tle napisy, ϕ 64 tombak srebrzony i patynowany. MIR 64.
31. 1971 ZA ZASŁUGI DLA POMORSKIEGO OKRĘGU WOJSKOWEGO /herby Bydgoszczy, Gdańska, Koszalina, Łodzi i Szczecina/. SŁUŻYMY OJCZYŹNIE

- POLSCIE LUDOWEJ, MW, Edward Gorol ϕ 70, tombak srebrzony 700 szt. I-374.
32. 1971 ZAŁOŻENIE GMINY POLSKIEJ I MACIERZY SZKOLNEJ, MW wybity w 1973, Barbara Lis-Romańczuk, ϕ 70, tombak srebrzony 300 szt. wznawiany w 1974 1200 szt. Towarzystwo Przyjaciół Gdańska, I-559.
33. 1971 5000000 DWT POLSKIEGO PRZEMYSŁU OKRĘTOWEGO GDAŃSK 1971. Nad napisem emblematy Stoczni Gdańskiej, Gdyńskiej, Szczecińskiej i Północnej. Rew. 5000000 DWT, sylwetki statków, w tle dźwigi stoczniowe, lany, Hanna Danilewicz, ϕ 85. MIR 73.
34. 1972 500 NUMERÓW MIESIĘCZNIKA „MORZE”, MW, Janusz Bersz, ϕ 70, tombak srebrzony 210 szt. patynowany 990 szt. I-420.
35. 1972 50 LAT-GDAŃSKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE 1922-1972, MW, Wiktor Tołkin, ϕ 70, tombak patynowany 1000 szt. I-489, MIR 112.
36. 1972 W 50 ROCZNICĘ POWSTANIA GIMNAZJUM POLSKIEGO W GDAŃSKU, rew. XXV-LECIE - TECHNIKUM MECHANICZNO-ELEKTRYCZNE 1972, lany, ϕ 70, żeliwo. PAN-Biblioteka Gdańska 1654.
37. 1972 W otoku GDAŃSKA STOCZNIA REMONTOWA, w środku emblemat stoczni i napis XX GSR. Rew. Stylizowany statek w doku pływającym i napis 1952-1972 GSR. Tadeusz Gajor, nieregularny czworobok 61, 5x60, tombak w odcieniu mosiądzu, MIR 119.
38. 1972 MAJOR H. SUCHARSKI. OBROŃCOM WESTERPLATTE, Stefan Murawski. MIR 123.
39. 1972 50 LAT SPORTU AKADEMICKIEGO W GDAŃSKU. MIR 109.
40. 1972 Herb Gdańska i daty 1957-1972, w otoku GDAŃSKIE TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ SZTUKI.

Rew. Gryf a w otoku symbole sztuk, lany, nieregularny zbliżony do koła o ϕ 75.

41. 1973 KONFERENCJA DYPLOMATYCZNA w SPRAWIE RYBOŁÓWSTWA i OCHRONY ZASOBÓW ŻYWYCH BAŁTYKU, GDAŃSK WRZESIEŃ 1973, MW, Zbigniew Ralicki, ϕ 70, tombak srebrzony 250 szt. patynowany 250 szt. I-558, MIR 132.

42. 1973 POLITECHNIKA GDAŃSKA PG, MW, Wiktor Tołkin, ϕ 70, tombak patynowany 100 szt. wznawiany w 1974 patynowany 700 szt. Ag 27 szt. wznawiany w 1975 patynowany 600 szt. Politechnika Gdańska. I-561, MIR-126.

43. 1973 POLITECHNIKA GDAŃSKA - UNIVERSITAS TECHNOLOGICA GEDANENSIS, MW, Wiktor Tołkin, ϕ 70, tombak patynowany 100 szt. wznawiany w 1974 tombak patynowany 1350 szt. Ag 25 szt. Politechnika Gdańska, I-562, MIR 127.

44. 1973 POLSKIE PRZEDSIĘBIORSTWO FRACHTOWANIA, MW, Bronisław Tusk.

Mitosz Frąckowiak

DOM FILATELISTY

im. OBROŃCÓW
POCZTY POLSKIEJ
W GDAŃSKU

Z. & s. KUĆKO
ul. Straganlaraka 28/30
PL-80-837 Gdańsk
tel. 31-05-93

ZNACZKI - MONETY - MEDALE - ODZNACZENIA

Sklep w Domu Filatelisty prowadzi w szerokim zakresie:

- skup
- komis
- sprzedaż
- wycenę walorów filatelistycznych i numizmatów

Sklep poleca:

- literaturę fachową
- katalogi polskie i zagraniczne
- szeroki asortyment przyborów filatelistycznych
- albumy krajowe i importowane

Sklep oferuje:

- abonament nowości poczty polskiej i poczt świata